

A diszlexia kapcsolata a kúszással és a mászással

A diszlexia, vagyis az olvasás zavara az egyik leggyakoribb tanulási zavar. A magyarországi adatok szerint a tanulók minimum 5, maximum 17 százaléka küzd ezzel a részképesség zavarral. Legtöbbször viselkedési problémák, érzelmi és indulatkezelési nehézségek is társulnak mellé. Az érintett gyermekek tájékozódási, mozgáskoordinációs, szem-kéz koordinációs és egyensúlyi gondokkal küzdenek, sokuknak a szemmozgató funkciói sem megfelelőek. Koragyermekkorban rendszerint a beszéd és a nyelvi fejlődés zavara előzi meg ezeket a tüneteket.

Mi lehet az oka, hogy egyre nő a diszlexia diagnózisok száma? Miért van az, hogy okos, intelligens gyermekek rosszul olvasnak vagy alig értik az elolvasott szöveget?

A szakértők szerint, ha nem genetikai okok húzódnak meg a háttérben, vagy nem mély diszlexiáról van szó, akkor ezeket a zavarokat a gyermekek idegrendszerének éretlen működése okozza. Vagyis nem képesek az életkoruktól elvárható és az elvárásoknak megfelelő szinten teljesíteni.

Mi a diszlexia?

A fejlődési diszlexia egy látszólag indokolatlannak tűnő olvasási nehézség olyan gyermekek és felnőttek esetében, akik egyébként rendelkeznek a pontos és folyékony olvasáshoz szükséges intelligenciával és érdeklődéssel, valamint a megfelelő iskolázottsággal. Általános jellemzője, hogy gyenge a

betűzési készség és a betű felismerésének, értelmezésének képessége. Mindezzel együtt jár a pontos és gördülékeny szófelismerési és a szövegértési nehézség. Ezek a

részfeladatok egymástól függetlenül is zavart szenvedhetnek, így a diszlexiának több típusa is megkülönböztethető.

- **Mély diszlexiának** tekinthető, ha a gyermek a hangot a betűvel nem tudja azonosítani, azaz a betűk alapján nem képes a hangokat összekötni egymással. Az ilyen gyerkőc sokáig nem tudja összeolvasni a betűket és nem képes szavakat alkotni.
- **A felszíni diszlexia** esetében képes kiolvasni bármilyen szót vagy hosszabb szöveget, de mindent csak betűzve. Ez a nehézség azzal magyarázható, hogy az úgynevezett mentális lexikonjában még nem alakultak ki a szavak képei.
- **Kevert diszlexiaként** azonosítják a szakértők, amikor egyszerre jelenik meg a betűk összeolvasásának zavara és a betűzve olvasás.
- **A szövegértési zavar** azokra jellemző, akik betűzés nélkül, nagyobb egységekben már jól tudnak olvasni, de az elolvasott szöveget mégsem tudják értelmezni.

A felsorolt típusok közül csak a mély diszlexia nem kezelhető az általános fejlesztő módszerekkel. Ez a zavar speciális terápiás ellátást igényel.

A felszíni és a kevert diszlexia, illetve a szövegértési zavar az idegrendszeri működések tudatos fejlesztésével megelőzhető, illetve a gyermekhez illeszkedő hatékony tanítási módszerekkel eredményesen kezelhető.

Reflexek

Az újszülöttnak minden testrésze, minden izma és érzékszerve kifejlődött az anyaméhben és ezek mind készen állnak arra, hogy a pici használni kezdje őket. Ehhez az szükséges, hogy a szinte teljesen éretlen, kezdetlegesen működő idegrendszerét elkezdje használni és fejleszteni, hogy majd képes legyen a testét irányítani. De hogyan kezdje el, ha tudatosan még egyetlen mozdulatra sem képes?

Minden baba magával hoz erre a világra egy „kezdőkészletet”, ami segíti őt az első hónapokban. Egy olyan automatikus reflexcsomaggal érkezik, amely megmutatja a helyes utat a korai fejlődésben, vagyis segíti összehangolni a látását, a hallását, az egyensúlyát és a mozgását. Ezt a folyamatot nevezik szaknyelven szenzomotoros integrációnak.

A csecsemőkori reflexek működési elve, hogy adott ingerre ösztönösen mindig ugyanazt a választ adják. Például ha a baba arcát megsimítják, akkor odafordítja a fejét. Ha megérintik a tenyerét, akkor markolni kezd. Ha a fejét elfordítjuk oldalra, akkor a nézés irányában kinyújtja a karját és a lábát. Ha a feje hátrahajlik, akkor minden végtagját kinyújtja.

Így természetes, hogy a kicsik minden egyes mozdulatának, érzékelési tapasztalatának különleges jelentősége van, mert semmi sem történik véletlenül. Minden apró mozdulatot, mint a szopizás, a fejemelés, az utánanézés, a karmozdítás, a megragadás a kezdő reflexcsomag indít el és a gyermek a folyton megisméltető reakciók révén egyszer csak saját szándéka szerint fog megmozdulni.

A reflexek által beindított érzékszervi és mozgásfejlődési állomások - fejemelés, megfordulás, gurulás, kúszás, mászás, ülés, állás, járás - szigorú sorrendben követik egymást, ezzel biztosítva a baba idegrendszerének optimális fejlődését.

Az agyi központok kialakulása és a közöttük lévő kommunikációs útvonalak kiépülése révén a kicsi egyre tudatosabban cselekszik, komplex képességek és készségek birtokába jut. Ezzel egyidejűleg a primitív reflexeket irányító agytörzs helyett a magasabb szintű, intelligens agyi központok veszik át az irányítást. A vízszintesen fekvő testhelyzetre tervezett „kezdőcsomag” érvényét veszti és helyette egy olyan reflexkészlet alakul ki, amely a függőleges, felegyenesedett testtartást és mozgást, valamint a pontos látást, hallást és az egyensúlyozást segíti.

A kúszás és a mászás

A mozgásfejlődés állomásai terelik a helyes irányba az idegrendszer működését. Az érzékelési és mozgásos tapasztalatok összehangolják a testi és idegrendszeri működéseket. A kúszás az első olyan komplex helyváltoztató mozgás, amelyben a baba már pontosan látja a távolabb lévő kedvenc csörgőjét.

El akar felé indulni, mert tudja magáról, hogy meg tudja azt a játékot fogni, meg tudja nézegetni és meg tudja rázogatni. A csörgő felé kúszva szinte le sem veszi a szemét a

játékáról, ritmusos kar és lábmozgással lendíti magát előre. Fejét, törzsét, csípőjét és végtagjait összehangoltan irányítja a mozgás közben.

A mászáshoz ennél is többre van szükség, fel kell emelkednie négykézlábra, majd stabil fej és törzstartással egyensúlyozva lépegetni, miközben a térbeli tájékozódási képesség alapjait fekteti le. Sokkal nehezebb így a biztonságos talajról elemelkedve haladni, mint hason kúszva. A kúszás és mászás mozgásmintája csak akkor jöhet létre, ha a kicsi összes primitív reflexe legátlódott és az érzékelés teljes összhangban működik a mozgással. Ezeket a mozgásformákat a baba már önmaga irányítja miközben a testtartó, illetve egyensúlyi (poszturális) reflexei segítik.

Azok a gyermekek, akik nem haladtak át a megfelelő időben ezeken a mozgásformákon, nem gyakorolták elegendő ideig vagy mozgásuk nem volt szabályos, azoknak az idegrendszere nem képes hatékonyan feldolgozni az érzékelési információkat, vagy az idegrendszeri működésük lassú. Ez egyszerűen azt jelenti, hogy a fülük, a szemük, és azok idegpályái, valamint a hozzájuk tartozó idegi központok nem értelmezik elég pontosan és gyorsan az információkat, mint ahogy életkoruk szerint ez elvárható lenne. A működési zavar hátterében a helytelenül fennmaradó primitív reflexek húzódnak meg. Az olvasás elképesztően összetett folyamat, szükség van hozzá a figyelemre, a látásra, a hallásra, a hangképzésre, és egy mentális lexikonra, amelyben a fogalmakhoz hangok és szavak társulnak.

- A figyelem csak akkor lesz megfelelő, ha a külvilágból érkező képekből és hangokból álló ingeráradatot az idegrendszer megszűri és így olvasás közben csak az odailló dolgok lesznek fontosak.
- A szemek fókuszálása és oldalirányú mozgásai segítenek a betűk és a sorok követésében.
- A fej egyenesen tartása biztosítja a szemek és a fülek vízszintes helyzetét, hogy a két szembe kerülő képet az agy össze tudja illeszteni, és a két fülbe érkező hangok értelmezhetőek legyenek.
- A fejünk a törzs tetején helyezkedik el, tehát a fej helyzete a megfelelő törzstartástól függ.
- A mentális lexikon a benne található szavak és képek összessége, ami össze tud kapcsolódni az írott szavakkal.

A diszlexia tehát azokat a gyermekeket veszélyezteti, akik nem uralják a testüket, alulfejlett a poszturális rendszerük, nem képesek a helyes és gyors információfeldolgozásra és tájékozódásra. Mindezen képességek a csecsemőkori fejlődés minőségétől és irányától függenek.

A diszlexia egy részképesség zavar, ami azt jelenti, hogy a gyermek más megismerő funkciói megfelelően működnek, akár ezekben kiemelkedően tehetséges is lehet. A diszlexia

tehát nem jelenti a sikertelenséget, hiszen számos kiváló elméről tudunk a gazdasági vagy a műszaki életből, vagy csodálatos művészek, írók alkotásait élvezhetjük és gazdagodhatunk általuk.

Diszlexiás volt Galilei, John Lennon, Sir Winston Churchill, Robin Williams, Mozart, Albert Einstein, Walt Disney és Leonardo da Vinci.

Modern világunkban az elektronikus médiák révén egyre nagyobb teret kapnak a képi és a hangos információk. Azonban az irodalmi, történelmi és tudományos értékeink jobbára írott formában ismerhetők meg, így az olvasási képesség szinte minden tudás alapja.

